

О.Є. Алексєєва, к.ю.н., доцент кафедри економіки підприємства,
Міжнародний університет фінансів

ЛІЦЕНЗУВАННЯ, ЯК ЗАСІБ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЕГУЛЯЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено законодавство, що регулює порядок проведення ліцензування в Україні, як засобу впровадження політики дерегуляції господарської діяльності; досліджено нові аспекти ліцензування згідно з чинним законодавством у порівнянні із законом, що регулював це питання та втратив чинність. Акцентовано увагу на тому, що прийняття нового Закону було позитивним явищем, оскільки спрощено порядок отримання ліцензії; значно скоротилася кількість видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню; запроваджено інститут правонаступництва у ліцензуванні; деталізовано норми щодо нагляду і контролю у сфері ліцензування; розширено перелік підстав для прийняття рішення про анулювання ліцензії. Визначено основні завдання державної політики у сфері ліцензування. Проаналізовано види господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню.

Ключові слова: дерегулювання господарської діяльності; суб'єкти господарської діяльності; види господарської діяльності; ліцензування; орган ліцензування; види діяльності, що підлягають ліцензуванню; правонаступництво; анулювання ліцензії.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відповідно до Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 схвалено Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», яка передбачає проведення реформ та програм розвитку держави, зокрема, у частині дерегуляції та розвитку підприємництва [1].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724 «Деякі питання Державної регуляторної служби України» утворено Державну регуляторну службу України, одним з основних завдань якої є координація дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності [2].

Отже, в Україні на даний час активно впроваджується політика дерегулювання господарської діяльності, чим значно зменшується обсяг повноважень держави в аспекті втручання у діяльність суб'єктів господарювання.

До повноважень держави Україна в сфері господарської діяльності належить упорядкування процесу її здійснення, контроль за законністю такої діяльності, обмеження можливих негативних її проявів. Одним із механізмів державного регулювання економіки

та господарської діяльності зокрема, є саме ліцензування видів господарської діяльності, дослідженню якого присвячено дану статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналізом окремих аспектів ліцензування господарської діяльності займалися В.К. Андрєєва, Е.Е. Бекірова, М.К. Галянтича, П.М. Пальчука, В.М. Пашкова, К.Ю. Тотєєва, А.О. Шеваріхіна, А.І. Шпомер.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та аналіз законодавства, що регулює порядок проведення ліцензування в Україні, як засобу впровадження політики дерегуляції господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ліцензування упорядковує ринкові відносини тому, що без нього суб'єкти господарської діяльності не мають права та не можуть займатися видом діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Таким чином, ліцензування не дає можливості суб'єктам господарювання порушувати права потенційних учасників відносин, займаючись діяльністю без наявності відповідної ліцензії. Ліцензування забезпечує

баланс між публічними та приватними інтересами, тобто інтересами суб'єктів господарювання, з одного боку, та споживачів і держави, з іншого.

Одним з проявів політики дерегулювання господарської діяльності було прийняття 2 березня 2015 р. Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII, який набрав чинності 28 червня 2015 р. (далі – Закон «Про ліцензування») [3], згідно з яким Закон України від 01 червня 2000 р. № 1775 «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» (далі – старий Закон «Про ліцензування») [4] втратив чинність.

Закон «Про ліцензування» регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їхнього ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності.

Дія цього Закону не поширюється на порядок видачі, переоформлення та анулювання ліцензій на здійснення таких видів господарської діяльності:

1) банківську діяльність, яка здійснюється відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність»;

2) діяльність в галузі телебачення і радіомовлення, яка здійснюється відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»;

3) виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами, що здійснюється відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» [3].

Суб'єкт господарювання має право займатися видами господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, після внесення відомостей щодо рішення органу ліцензування про видачу йому ліцензії до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Отже, моментом набуття здобувачем ліцензії права на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, є внесення даних про рішення органу ліцензування про видачу йому ліцензії до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Разом з тим, Цивільний кодекс України визначає, що юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії) [5].

Також слід зазначити, що від попередньої редакції Закон «Про ліцензування» відрізняється зміною основних підходів до регулювання відносин у сфері ліцензування видів господарської діяльності.

Відповідно до ст. 1 цього Закону ліцензування – засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [3].

Основні поняття ліцензування містить Господарський кодекс України [6]. Згідно з ст. 14 Господарського кодексу України ліцензування певних видів господарської діяльності є засобом державного регулювання у сфері господарювання, спрямованим на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів.

Правові засади ліцензування певних видів господарської діяльності визначаються виходячи з конституційного права кожного на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, а також принципів господарювання. Відносини, пов'язані з ліцензуванням видів господарської діяльності, регулюються законом.

При цьому, у ст. 13 Конституції України визначено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів господарювання [7].

Суб'єктами відносин, що виникають у зв'язку з ліцензуванням, є, з одного боку, суб'єкт господарювання, а з іншого боку – орган ліцензування.

Залежно від того хто саме є органом ліцензування, залежить дія ліцензії на відповідній території. Так, якщо ліцензія видана центральним органом виконавчої влади чи державним колегіальним органом, то ліцензія діє на всій території України. Якщо ліцензія видана місцевим органом виконавчої влади, то ліцензійною діяльністю можливо займатися виключно на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Проте хоча на законодавчому рівні визначено, що ліцензійною діяльністю на території Автономної Республіки Крим можливо займатися, якщо ліцензію видано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, на даний час у зв'язку з воєнними діями на цій території цим займатися немає можливості.

Відповідно до Закону «Про ліцензування» основні завдання з формування та реалізації державної політики у сфері ліцензування здійснюються Кабінетом Міністрів України шляхом прийняття нормативно-правових актів у сфері ліцензування, спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування (Державною регуляторною службою України) та органами ліцензування.

У ст. 4 Закону «Про ліцензування» визначено, що спеціально уповноважений орган з питань ліцензування:

- розробляє основні напрями розвитку сфери ліцензування та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо її вдосконалення;

- узагальнює практику застосування нормативно-правових актів з питань ліцензування;

- погоджує проекти нормативно-правових актів у сфері ліцензування (у тому числі ліцензійні умови), що розробляються та/або приймаються органами виконавчої влади, державними колегіальними органами;

- здійснює методичне керівництво, інформаційне забезпечення діяльності органів ліцензування та визначає форму ліцензійного звіту;

- здійснює нагляд за додержанням органами державної влади, державними колегіальними органами законодавства у сфері ліцензування;

- утворює Експертно-апеляційну раду з питань ліцензування та забезпечує її діяльність;

- має право для цілей Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування отримувати від органу ліцензування копії документів, які стосуються прийнятого ним рішення, що оскаржується до спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, та залучати на громадських засадах державних службовців, науковців та інших фахівців (за згодою їхніх керівників) для одержання консультацій та проведення експертизи документів у сфері ліцензування, а також запитувати і отримувати інформацію, документи чи матеріали;

- видає розпорядження про усунення порушення законодавства у сфері ліцензування та розпорядження про відхилення або задовільнення апеляцій чи скарг з урахуванням рішення Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування;

- порушує питання щодо відповідальності посадових осіб органів ліцензування, які прийняли рішення, скасоване на підставі рішення Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування;

- забезпечує підвищення кваліфікації працівників органу ліцензування, до посадових обов'язків яких належить забезпечення виконання повноважень у сфері ліцензування;

- одержує інформацію з питань ліцензування та контролю за наявністю ліцензій у суб'єктів господарювання від органів ліцензування, органів, що здійснюють контроль за наявністю ліцензій, зокрема щорічний ліцензійний звіт та щорічний звіт про виявлення безліцензійної діяльності;

- має безоплатний доступ до даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у порядку, встановленому Міністерством юстиції України [3].

Тим часом, Експертно-апеляційна рада з питань ліцензування є постійно діючим колегіальним органом при спеціально уповноваженому органі з питань ліцензування та діє за регламентом, що затверджується спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування.

Обов'язками Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування є:

1) розгляд апеляцій та інших скарг здобувачів ліцензії, ліцензіатів на дії органу ліцензування або інших заявників щодо порушення законодавства у сфері ліцензування;

2) розгляд звернень органів ліцензування або спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування щодо проведення позапланових перевірок додержання ліцензіатами вимог ліцензійних умов.

Експертно-апеляційна рада з питань ліцензування має право:

1) розглядати пропозиції щодо запровадження ліцензування нового чи скасування чинного виду господарської діяльності (частини (частин) виду господарської діяльності) та запитувати необхідні матеріали для їх розгляду;

2) розробляти рекомендації стосовно вдосконалення державної політики у сфері ліцензування;

3) проводити експертизу проектів нормативно-правових актів або пропозицій у сфері ліцензування [3].

Отже, Законом «Про ліцензування» суттєво розширено повноваження Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування.

Тепер до її повноважень віднесено розгляд звернень органів ліцензування або спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування (Державної регуляторної служби) щодо проведення позапланових перевірок додержання ліцензіатами вимог ліцензійних умов з підстав, визначених Законом «Про ліцензування».

Позапланові перевірки додержання ліцензіатом вимог ліцензійних умов з підстав, визначених цим Законом здійснюється лише за наявності погодження спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, яке надається на підставі рішення Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування за зверненням органу ліцензування.

Також Закон «Про ліцензування» містить новели стосовно того, що Перший заступник голови Експертно-апеляційної ради призначається з представників громадськості, науковців, суб'єктів господарювання або їх об'єднань за результатами обрання його членами Експертно-апеляційної ради з питань

ліцензування. Представники громадських організацій, суб'єктів господарювання, їх об'єднань та науковців залучаються до складу Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування у кількості не менш як 50 відсотків її складу.

Тобто, у сфері ліцензування на даний час тісно співпрацюють державні органи і громадські організації та об'єднання підприємців, що призвело до забезпечення прозорості у цій сфері.

У той же час, орган ліцензування видає ліцензії на право здійснення видів господарської діяльності, зазначених у ст. 7 Закону «Про ліцензування». На деякі види господарської діяльності, що встановлюються законом, ліцензію видає державний колегіальний орган.

Згідно з ст. 6 Закону «Про ліцензування» орган ліцензування:

- отримує та розглядає заяву разом з документами, подання яких до органу ліцензування передбачено законом, і за результатом їх розгляду приймає рішення про залишення заяви про отримання ліцензії без розгляду, відмови у видачі ліцензії чи про видачу ліцензії, оформлення, переоформлення та видачу інших документів, що стосуються сфери повноважень органу ліцензування;

- розробляє проекти ліцензійних умов і змін до них та подає їх в установленому порядку на затвердження Кабінету Міністрів України, якщо інше не встановлене законом;

- здійснює контроль за додержанням ліцензіатами вимог ліцензійних умов та за результатами перевірки приймає рішення;

- вносить до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань прийняті ним рішення, документи та інші відомості про ліцензування видів господарської діяльності, необхідні для ведення цього реєстру, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

- формує та веде ліцензійні справи, забезпечує їх зберігання, передачу та одержання у паперовій формі (або одержання належним чином завірених документів із них у разі, якщо такі справи передані до архівних установ);

- здійснює інформаційне та методичне супроводження ліцензування;

– надає інформацію з ліцензійних справ та у паперовій формі, зокрема у порядку, встановленому Законом України «Про доступ до публічної інформації»;

– розміщує на своєму офіційному веб-сайті інформацію про прийняті ним рішення за відповідним видом господарської діяльності;

– складає та подає спеціально уповноваженому органу з питань ліцензування щорічний ліцензійний звіт до 30 січня року, наступного за звітним;

– забезпечує підвищення кваліфікації працівників, до посадових обов'язків яких віднесено забезпечення виконання повноважень у сфері ліцензування [3].

Тим часом, згідно з ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [5].

Відповідно до Закону «Про ліцензування» здобувач ліцензії подає органу ліцензування відповідні документи за вибором або нарочно, або поштовим відправленням з описом вкладення; або в електронному вигляді за допомогою порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Згідно з старим Законом «Про ліцензування» суб'єкт господарювання, що мав намір провадити певний вид господарської діяльності, що ліцензується, особисто або через уповноважений ним орган чи особу звертався до

відповідного органу ліцензування із заявою встановленого зразка про видачу ліцензії.

Таким чином, запровадження сучасних електронних технологій спростило порядок отримання ліцензії. Здобувач ліцензії має три варіанти як подати документи так і отримати відповідну ліцензію. Отже, тепер необов'язково оформляти ліцензію, як документ у паперовому вигляді. Суб'єкт господарювання сам визначає чи отримати йому ліцензію на бланку, чи достатньо наявності інформації в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб підприємців про видану йому ліцензію. Як наслідок, скасовано можливість одержання дублікатів та копій ліцензії.

Також з прийняттям Закону «Про ліцензування» значно скоротилася кількість видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню. Зокрема, з набранням чинності цього Закону не підлягають ліцензуванню торгівля пестицидами та агрохімікатами, митна та брокерська діяльність, заготівля та переробка металобрухту, торгівля рідким паливом з біомаси та біогазом та деякі інші види господарської діяльності.

У ст. 7 Закону «Про ліцензування» вказано, що ліцензуванню підлягають такі види господарської діяльності:

1) банківська діяльність, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність»;

2) надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів);

3) професійна діяльність на ринку цінних паперів, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»;

4) діяльність у галузі телебачення і радіомовлення, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»;

5) діяльність у сфері електроенергетики, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про електроенергетику», і у сфері використання ядерної енергії, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»;

6) освітня діяльність закладів освіти;

7) виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»;

8) діяльність у сфері телекомунікацій з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про телекомунікації», надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації, за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

9) будівництво об'єктів IV і V категорій складності – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про архітектурну діяльність»;

10) виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів) – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про лікарські засоби»;

11) виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж;

12) виробництво вибухових матеріалів промислового призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

13) надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

14) виробництво особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, поводження з небезпечними відходами. Не підлягає ліцензуванню зберігання (накопичення) суб'єктом господарювання утворених ним

небезпечних відходів, якщо протягом року з дня утворення небезпечні відходи передаються суб'єктам господарювання, що мають ліцензію на поводження з небезпечними відходами;

15) медична практика;

16) діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України;

17) ветеринарна практика;

18) випуск та проведення лотерей;

19) туropolераторська діяльність;

20) посередництво у працевлаштуванні за кордоном;

21) промисловий вилов водних біоресурсів за межами юрисдикції України;

22) культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»;

23) діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації (критерії належності та перелік технічних засобів негласного отримання інформації визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Служби безпеки України);

24) перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом;

25) зовнішньоекономічна діяльність відповідно до статті 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;

26) транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом;

27) діяльність на ринку природного газу, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про ринок природного газу»;

28) централізоване водопостачання та водовідведення, крім централізованого водопостачання та водовідведення за нерегульованим тарифом;

29) виробництво теплової енергії, транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії, крім виробництва, транспортування та постачання теплової енергії за нерегульованим тарифом;

30) охоронна діяльність;

31) перероблення побутових відходів;

32) захоронення побутових відходів [3].

У старому Законі «Про ліцензування» було визначено, що орган ліцензування приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у її видачі у строк не пізніше ніж десять робочих днів з дати надходження заяви про видачу ліцензії та документів, що додаються до заяви, якщо спеціальним законом, що регулює відносини у певних сферах господарської діяльності, не передбачений інший строк видачі ліцензії на окремі види діяльності [4].

Тепер Законом «Про ліцензування» передбачено, що орган ліцензування протягом трьох робочих днів з дня одержання заяви про отримання ліцензії встановлює наявність або відсутність підстав для залишення її без розгляду і в разі їх наявності приймає відповідне рішення.

У разі встановлення наявності підстав для відмови у видачі ліцензії орган ліцензування приймає обґрунтоване рішення про відмову у видачі ліцензії.

У разі відсутності підстав для залишення заяви про отримання ліцензії без розгляду, орган ліцензування розглядає її та приймає рішення про видачу ліцензії. Строк прийняття рішення про видачу ліцензії становить десять робочих днів з дня одержання органом ліцензування заяви про отримання ліцензії. У рішенні про видачу ліцензії орган ліцензування зазначає розрахункові реквізити для внесення плати за видачу ліцензії. Ліцензія видається на необмежений строк.

Раніше Кабінет Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування мав право обмежити строк дії ліцензії на провадження певного виду, але не менше ніж на п'ять років. На даний час така норма у законодавстві України відсутня, оскільки встановлено безстроковість дії ліцензії.

Плата за видачу ліцензії становить еквівалент одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Якщо ліцензія видається місцевим органом виконавчої влади, то плата за видачу ліцензії складає 10 відсотків від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Така плата вноситься ліцензіатом у строк не пізніше десяти робочих днів з дня оприлюднення на порталі електронних сервісів рішення про видачу ліцензії.

У той же час переоформлення ліцензії з будь-яких підстав здійснюється на безоплатній основі.

Проте згідно з старим Законом «Про ліцензування» за переоформлення ліцензії здійснювалась плата в розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Також Закон «Про ліцензування» запровадив інститут правонаступництва у ліцензуванні (тимчасовий перехід прав та обов'язків від одного суб'єкта господарювання до іншого).

Так, у разі, якщо ліцензіат припиняється у результаті злиття, приєднання чи перетворення і його правонаступник має намір провадити вид господарської діяльності, на провадження якого ліцензіат мав ліцензію, такий правонаступник має право для забезпечення завершення організаційних заходів, пов'язаних з одержанням нової ліцензії на його здійснення, провадити у строк, що не перевищує трьох місяців, такий вид господарської діяльності на підставі раніше виданої ліцензії. Після закінчення цього строку правонаступник зобов'язаний отримати нову ліцензію, а раніше видана ліцензія підлягає анулюванню.

Якщо ліцензіат припиняється в результаті поділу, то лише один правонаступник за згодою правонаступників має право провадити вид господарської діяльності, на провадження якого ліцензіат мав ліцензію. Такий правонаступник має право для забезпечення завершення організаційних заходів, пов'язаних з одержанням

ліцензії на його провадження, провадити у строк, що не перевищує шести місяців, такий вид господарської діяльності на підставі раніше виданої ліцензії. Після закінчення цього строку правонаступник зобов'язаний отримати нову ліцензію, а раніше видана ліцензія підлягає анулюванню.

Право на здійснення виду господарської діяльності, на який отримано ліцензію, може переходити від ліцензіата, що був фізичною особою – підприємцем, до іншої фізичної особи, яка є її спадкоємцем. Така ліцензія ліцензіата підлягає у місячний строк переоформленню органом ліцензування на ім'я спадкоємця з дати набуття ним такого права, за умови відповідності спадкоємця вимогам відповідних ліцензійних умов [3].

Варто вказати, що на відміну від старого Закону Закон «Про ліцензування» містить більш детальні норми щодо нагляду і контролю у сфері ліцензування. Зокрема, розширено перелік підстав для проведення позапланових перевірок, а саме стосовно перевірок спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування додержання органами ліцензування вимог законодавства та перевірок додержання ліцензіатами вимог ліцензійних умов (пункти 2 та 9 ст. 19 Закону)[3].

Слід також зазначити, що Законом «Про ліцензування» розширено перелік підстав для прийняття рішення про анулювання ліцензії. Новою підставою є акт про документальне підтвердження встановлення факту контролю (вирішального впливу) за діяльністю ліцензіата осіб інших держав, що здійснюють збройну агресію проти України у значенні, наведеному у статті 1 Закону України «Про оборону України», та (або) дії яких створюють умови для виникнення воєнного конфлікту, застосування воєнної сили проти України.

Вказана підстава є дуже актуальна на даний час, зважаючи на воєнні дії, що мають місце у нашій державі.

Так, ст.1 закону України «Про оборону України» визначає, що збройна агресія – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

– вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

– блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

– напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

– засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому – сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;

– дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому – восьмому цієї статті;

– застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів [8].

Звертаю увагу на те, що ліцензії на провадження видів господарської діяльності, що на день набрання чинності Закону «Про ліцензування» залишилися чинними, та продовжують діяти.

У той же час, Законом «Про ліцензування» внесено зміни до ст. 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення [9] у частині збільшення штрафів за провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності

з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом, накладатимуть штраф від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини та грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої.

Раніше такий штраф становив від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, на основі проведеного дослідження можна сформулювати висновок, що ліцензування не є однозначним та має наступні особливості.

В Україні на даний час активно впроваджується політика дерегулювання господарської діяльності, чим значно зменшується обсяг повноважень держави в аспекті втручання у діяльність суб'єктів господарювання.

Ліцензійна діяльність має свої принципи організації управлінського впливу, до яких належать: обмеження державного втручання в діяльність соціальних інститутів, демонополізація професійної діяльності, зацікавленість громадян у виконанні адміністративних умов ліцензійної діяльності, координація держави і громадян при реалізації програм управління, спеціалізація управлінського впливу, професійна компетентність, не порушення законних прав та свобод громадян.

До повноважень держави Україна в сфері господарської діяльності належить упорядкування процесу її здійснення, контроль за законністю такої діяльності, обмеження можливих негативних її проявів. Одним із механізмів державного регулювання економіки та господарської діяльності зокрема, є саме ліцензування видів господарської діяльності.

Ліцензування виступає формою контролю за набуттям спеціального правового статусу, фактичним виконанням обов'язкових ліцензійних умов, припиненням діяльності як суб'єкта ліцензійних правовідносин, а також

формою контролю за правомірністю використання обмежених ресурсів;

Ліцензування не дає можливості суб'єктам господарювання порушувати права потенційних учасників відносин, займаючись діяльністю без наявності відповідної ліцензії. Ліцензування забезпечує баланс між публічними та приватними інтересами, тобто інтересами суб'єктів господарювання, з одного боку, та споживачів і держави, з іншого.

Отже, ліцензійна діяльність відноситься до системи державно-виконавчих відносин, змістом яких є організація діяльності громадян і юридичних осіб у тих сферах діяльності, де потрібне неухильне виконання параметрів і визначеної правової поведінки.

Правові засади ліцензування певних видів господарської діяльності визначаються виходячи з конституційного права кожного на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, а також принципів господарювання. Відносини, пов'язані з ліцензуванням видів господарської діяльності, регулюються законом.

Моментом набуття здобувачем ліцензії права на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, є внесення даних про рішення органу ліцензування про видачу йому ліцензії до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Відповідно до Закону «Про ліцензування» основні завдання з формування та реалізації державної політики у сфері ліцензування здійснюються Кабінетом Міністрів України шляхом прийняття нормативно-правових актів у сфері ліцензування, спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування (Державною регуляторною службою України) та органами ліцензування.

У сфері ліцензування на даний час тісно співпрацюють державні органи і громадські організації та об'єднання підприємців, що призвело до забезпечення прозорості у цій сфері.

Запровадження сучасних електронних технологій спростило порядок отримання ліцензії. Здобувач ліцензії має три варіанти як подати документи так і отримати відповідну ліцензію. Отже, тепер необов'язково оформляти ліцензію, як документ у паперовому вигляді. Суб'єкт господарювання сам визначає чи

отримати йому ліцензію на бланку, чи достатньо наявності інформації в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб і фізичних осіб підприємців про видану йому ліцензію. Як наслідок, скасовано можливість одержання дублікатів та копій ліцензії.

Також значно скоротилася кількість видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню. Зокрема, з набранням чинності Закону «Про ліцензування» не підлягають ліцензуванню торгівля пестицидами та агрохімікатами, митна та брокерська діяльність, заготівля та переробка металобрухту, торгівля рідким паливом з біомаси та біогазом та деякі інші види господарської діяльності.

Закон «Про ліцензування» запровадив інститут правонаступництва у ліцензуванні (тимчасовий перехід прав та обов'язків від одного суб'єкта господарювання до іншого).

Цей Закон містить більш детальні норми щодо нагляду і контролю у сфері ліцензування. Зокрема, розширено перелік підстав для прийняття рішення про анулювання ліцензії. Розпорядження і заборони для ліцензійних видів діяльності, встановлені не в приватному порядку, а в публічних цілях. За порушення ліцензійних умов ліцензіат несе особливу адміністративну відповідальність, аж до анулювання ліцензії.

Список літератури

1. Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 21.03.2017).
2. Деякі питання Державної регуляторної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-%D0%BF> (дата звернення: 21.03.2017).
3. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02 березня 2015 р. № 222-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (дата звернення: 21.03.2017).
4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України № 1775 від 01 червня 2000 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1775-14> (дата звернення: 21.03.2017).
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2013 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 21.03.2017).
6. Господарський кодекс України від 16.01.2013 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 21.03.2017).
7. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 21.03.2017).
8. Про оборону України: Закон України від 06 грудня 1991 р. № 1932-XII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 21.03.2017).
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 21.03.2017).

References

1. The President of Ukraine (2015), Decree of The President of Ukraine “On the Strategy of Sustainable Development “Ukraine-2020”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 15 March 2017).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “Some issues of the State Regulatory Service of Ukraine””, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-%D0%BF> (Accessed 15 March 2017).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On Licensing of Types of Economic Activity”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (Accessed 15 March 2017).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “On Licensing of Certain Types of Economic Activities”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1775-14> (Accessed 15 March 2017).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Civil Code of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Accessed 15 March 2017).
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Economic Code of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Accessed 15 March 2017).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 15 March 2017).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "On Defense of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (Accessed 15 March 2017).
9. Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1984), "Code of Ukraine on Administrative Offenses", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (Accessed 15 March 2017).

O. Ye. Aleksieieva, *Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Department of Enterprise Economics, International University of Finance*

Licensing as a means of implementing the policy of economic activity deregulation

In the article, the legislation, which regulates the procedure of licensing in Ukraine as a means of implementing the policy of economic activity deregulation is examined; new aspects of licensing are investigated in accordance with the current legislation compared with the law that has regulated this issue and then expired. The emphasis is placed on the fact that the introduction of a new law was a positive phenomenon, since the procedure for obtaining a licence was simplified; the number of types of economic activity that are subject to licensing significantly decreased. An institute of legal succession in licensing is established; the rules concerning supervision and control in the field of licensing are worked out in detail; the list of grounds for taking the decision to revoke a license is expanded. The main tasks of the state policy in the field of licensing are determined. The types of business activities to licensing are analyzed.

Keywords: economic activity deregulation; entities of economic activity; types of economic activity; licensing; licensing body; types of activity, which are subject to licensing; legal succession; licence revoking.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2017